

ЛАВРИНЕНКУ ЮРІЮ ОЛЕКСАНДРОВИЧУ – 65

30 вересня 2017 р. виповнюється 65 років відомому вченому в галузі селекції та генетики рослин, біотехнології, рослинництва, зрошуваного землеробства, доктору сільськогосподарських наук, професору, члену-кореспонденту НААН.

Вчений-селекціонер народився у с. Красний Агроном Снігурівського району Миколаївської області. Шкільні роки пройшли у м. Херсоні. Перші важливі знання майбутній вчений отримував у школі №29. Живий творчий інтерес та любов до природничих наук привели Юрія Олександровича до вступу на агрономічний факультет Херсонського сільськогосподарського інституту ім. О.Д. Цюрупи, який він закінчив з відзнакою у 1974 р.

Завжди відповідальний, наполегливий і охочий до практичної діяльності Юрій Олександрович упродовж 1973–1974 рр. почав працювати інженером-гідротехніком колгоспу імені XXI з'їзду КПРС Каховського району Херсонської області. В цей час на Херсонщині активно розвивалось зрошуване землеробство і сільське господарство Каховського району щороку демонструвало одні з найкращих показників продуктивності в УРСР.

У 1974–1975 рр. молодий фахівець проходив службу на Північному військово-морському флоті в м. Североморську Мурманської області. В 1975 р. Юрій Олександрович повернувся на Херсонщину. Творча натура і жага до наукових відкриттів стали вагомими причинами початку трудової діяльності в Інституті зрошуваного землеробства (тоді Українському науково-дослідного інституті зрошуваного землеробства, УкрНДІЗЗ), який у його житті став справжньою другою домівкою. Спочатку працював молодшим науковим співробітником відділу селекції зернових культур. З 1979 по 1981 рр. заочно навчався в аспірантурі УкрНДІЗЗ під науковим керівництвом доктора сільськогосподарських наук Р.А. Удачіна з Всесоюзного інституту рослинництва (м. Ленінград) і кандидата біологічних наук з УкрНДІЗЗ А.П. Орлюка. У 1984 р. захистив кандидатську дисертацію на тему: «Изменчивость количественных признаков и формообразование в гибридных популяциях яровой пшеницы» за спеціальністю селекція і насінництво.

У 1980-х роках площі зрошуваних земель в УРСР постійно зростали. Якщо у 1975 р. їх налічували 1,5 млн га, то до 1990 р. ці площі були доведені до 2,6 млн га. Зростаючі у зв'язку з цим вимоги сільського господарства потребували від селекціонерів створення великої кількості нових гібридів кукурудзи різних груп стиглості та напрямів використання. Площі зрошуваних посівів кукурудзи у 1987 р. у Херсонській області становили 120 тис. га. Для інтенсифікації селекційної роботи по кукурудзі в УкрНДІЗЗ молодого талановитого селекціонера переведено на посаду старшого наукового співробітника в лабораторію селекції кукурудзи під керівництвом кандидата сільськогосподарських наук А.О. Янченка.

Упродовж 1987–1988 рр. Юрій Олександрович перебував у службовому відрядженні в Афганістані з метою сприяння розвитку селекції і насінництва в цій країні. За результатами досліджень з кукурудзою і пшеницею визначено еколого-генетичну мінливість географічно віддаленого вихідного матеріалу, що походить з Середньоазійського первинного генетичного центру; виділено ряд донорів та носіїв цінних господарських ознак; вивчено генофонд зернових

культур Республіки Афганістан, надано порівняльну характеристику генотипам пшениці, що різняться за типом розвитку в ідентичних умовах вирощування, та надано рекомендації і практичний матеріал державним установам Афганістану.

З 1992 р. Ю.О. Лавриненко призначений на посаду завідувача лабораторії селекції кукурудзи. Слід зауважити, що площі посівів кукурудзи на півдні України до 2000-х років суттєво знизилися порівняно з показниками радянського періоду. В результаті спільної селекційної роботи лабораторії й Інституту зернового господарства упродовж 1990-х років створено низку високопродуктивних гібридів, занесених до Державного реєстру сортів і гібридів України: Борисфен 191 МВ, Борисфен 275 АМВ, Борисфен 301 МВ, Борисфен 380 МВ, Південь 480 СВ та інші. Паралельно з науковою Юрій Олександрович займався і викладацькою діяльністю. За сумісництвом, у 1999–2000 рр. працював на посаді доцента кафедри зоології та екології Херсонського державного педагогічного університету, а з 2003 р. і по теперішній час – професор кафедри рослинництва, генетики, селекції і насінництва ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет».

У 2006 р. Ю.О. Лавриненко захистив докторську дисертацію на тему: «Еколого-генетична мінливість кількісних ознак зернових культур та її значення для селекції в умовах зрошення» за спеціальністю «селекція і насінництво». На той час Юрій Олександрович вже мав заслужений великий авторитет у науковій спільноті України. У 2007 р. його обрано членом-кореспондентом Української академії аграрних наук за спеціальністю «біотехнологія в рослинництві».

У 2008 р. йому присвоєне вчене звання професора. З 2010 р. і по теперішній час Ю.О. Лавриненко обіймає посаду заступника директора з наукової роботи Інституту зрошеного землеробства НААН.

Непересічний досвід успішної науково-освітньої діяльності вченого-селекціонера слугують прикладом для наслідування. Під його науковим керівництвом захищено 3 докторські та 8 кандидатських дисертацій. Підготовлено до захисту ще три кандидатські роботи. Увесь свій час цей

вчений присвячує науковим дослідженням, постійно консультує, допомагає і підтримує своїх учнів. Юрій Олександрович не лише цілеспрямований, наполегливий і працьовитий керівник, але й чуйна людина, опора для своїх колег та близьких. Він є дуже багатогранною особистістю, поєднує у собі талант науковця, простоту та життєву мудрість, доброту й виключну душевність, любов до життя та наукового пошуку, надзвичайну людяність.

Широкому загалу вчених і виробничників добре відомі науково-практичні розробки Ю. О. Лавриненка. Ним опубліковано понад 650 наукових праць, у т.ч. 23 монографії, 7 навчальних посібників, одержано 25 патентів та авторських свідоцтв.

Основні напрями наукової та викладацької діяльності вченого пов'язані з дослідженням генетичних основ селекції та створенням сортів з високою специфічною адаптивністю до умов зрошення, визначенням різноманітності генофонду зернових культур у первинних і вторинних генетичних центрах, теоретичним обґрунтуванням закономірностей генотипної та модифікаційної мінливості селекційно і біологічно важливих ознак зернових культур в умовах зрошення, наукових основах ефективного використання зрошуваних земель, удосконаленні технологій вирощування сільськогосподарських культур, питаннях адаптивного екологічно безпечного рослинництва.

Починаючи з 1975 р., за 42-річний період роботи в Інституті, на основі експериментальних досліджень та їх наукового обґрунтування за участі Ю.О. Лавриненка були вирішені наступні питання:

- створені нові лінії кукурудзи, які характеризуються високою комбінаційною здатністю, високою стійкістю до впливу факторів середовища. Вони увійшли до складу нових гібридів, які занесені у Реєстр сортів рослин України. За результатами досліджень створено 11 гібридів кукурудзи: Арабат, Чонгар, Каховський, Скадовський, Інгульський, Приморський, Азов, Асканія, Борисфен 600 СВ, Кр 9698, гібридна популяція Наддніпрянська 50, які занесені до Реєстру сортів рослин України і на які отримано авторські свідоцтва та патенти. На даний час Державне сорто випробування проходять ще 10

новостворених інтенсивних гібридів кукурудзи, адаптованих до умов зрошення з потенційною врожайністю 14-16 т/га;

- розроблено теоретичне обґрунтування закономірностей генотипової та модифікаційної мінливості селекційно і біологічно важливих ознак зернових культур (пшениці та кукурудзи) в умовах зрошення.

- визначені особливості успадкування ознак та властивостей, які є складовими адаптивного та урожайного потенціалів нових ліній в послідовних генераціях самозапилення. Створені нові генетичні джерела цінних кількісних ознак, доведена перспективність їх застосування в синтетичній селекції;

- розроблено сортову агротехніку ліній та гібридів з визначенням параметрів оптимального та ресурсозберігаючого режимів зрошення, що дозволяє стабілізувати рівень врожайності та економити понад 20-30% ресурсів;

- удосконалені параметри морфотипу, які покладені в основу моделей гібридів для конкретних агротехнічних умов вирощування;

- запропоновані методи експресної ідентифікації генотипу за фенотипом на основі морфологічних ознак. Конкретизовані виробничі та селекційні вимоги до гібридів кукурудзи різних груп стиглості, які забезпечують програмовану норму реакції в конкретних агрокліматичних умовах;

- розроблено способи отримання насіння гібридів та ліній кукурудзи (патенти на винахід № 36915 А(UA) і № 37916 А(UA));

- удосконалені методи відтворення оригінального селекційного матеріалу картоплі шляхом мікроклонального розмноження на поживному середовищі в умовах *in vitro*.

Ю.О. Лавриненко є заступником голови спеціалізованої вченої ради К 67.379.01 при Інституті зрошувального землеробства НААН за спеціальністю 06.01.05 – селекція і насінництво. Він є членом спеціалізованої вченої ради Д 08.353.01 при Інституті зернових культур НААН (м. Дніпро) зі спеціальностей 06.01.05 – селекція і насінництво та 06.01.09 – рослинництво.

Вчений очолює науково-методичну комісію Інституту зрошуваного землеробства НААН.

Юрій Олександрович є заступником головного редактора фахового міжвідомчого тематичного наукового збірника «Зрошуване землеробство» Інституту зрошуваного землеробства НААН, член редакційної колегії журналу «Таврійський науковий вісник» Херсонського державного аграрного університету. Є членом Українського товариства генетиків і селекціонерів імені М.І. Вавилова.

Ю.О. Лавриненко проявив себе кваліфікованим фахівцем, досвідченим ученим-селекціонером, принциповим, відповідальним, добрим організатором, відкритою і щирою людиною. Він приймає активну участь у суспільному житті установи, надає допомогу аспірантам і науковим співробітникам у проведенні досліджень, підготовці наукових публікацій та дисертаційних робіт. Крім того, є постійним учасником спортивних змагань, виборюючи призові місця. Як експерт у галузі сільського господарства постійно підвищує рівень кваліфікації, неодноразово брав участь у міжнародних стажуваннях, курсах підвищення кваліфікації та обміну досвідом у галузі селекції та рослинництва у Франції, Китаї, Туркменістані, США.

Нагороджений державними нагородами Республіки Афганістан: медалями «Саурської революції», «От благодарного афганского народа», «Воинская слава», а також Почесними грамотами Міністерства сільського господарства Республіки Афганістан, Міністерства аграрної політики України, Державного департаменту інтелектуальної власності України. У 2012 р. вчений був нагороджений Почесною грамотою НААН, у 2014 р. – Почесною відзнакою НААН, у 2016 р. – Грамотою Херсонської обласної державної адміністрації, неодноразово відзначений Грамотами Херсонської обласної ради, Департаменту агропромислового розвитку Херсонської обласної державної адміністрації.

Щиро вітаємо ювіляра, бажаємо міцного здоров'я, довголіття, невичерпаної життєвої енергії, високої працездатності на благо вітчизняної

науки, примноження наукових звершень, творчої наснаги, реалізації дослідницьких ідей і задумів, високоякісних сталих урожаїв, процвітання, гарних студентів і аспірантів!

*Колектив Інституту
зрошеного землеробства НААН*